

TANITÓBARÁT.

HAVI KÖZLŐ.

SZERKESZTI ÉS KIADJA:

ZIEGLER GÉZA.

Tartalom:

1. A két Zsasskovszky. Irta: Arnóthi. — 2. Visszhang. —
3. A föld. (Folytatás.) Irta: Kétszery János. — 4. Nyugdíjkérvé-
nyünk felszereléséről. — 5. Irodalom. — 6. Mi ujság. — A bori-
tékon: „Posta.“

GYÖR, 1888.

TAMM OBARAT

AMOUNT BY BANK

AMOUNT BY BANK

AMOUNT BY BANK

TANITÓBARÁT.

Havi közlő.

Megjelenik minden hónap elején.

Előfizetési ára:

Fél évre 1 frt.
 Egész évre 2 frt.
 Egy oldal hirdetés . . . 5 frt.

Márczius.

A lap szellemi és anyagi részét illető küldemények így eimezendők: „Tanítóbarát“ szerkesztőségének Győrött. Kéziratokat nem adunk vissza.

A két Zsasskovszky.

I.

Zsasskovszky Ferencz neve országszerte ismeretes; sőt idegen földön talán még jobban, mint e hazában. Mert egyházi zene-irodalmi munkái széles körben el vannak terjedve, de hogy e szakmájában nagy képzettségű és fáradhatlan szorgalmu egyházi zeneiró, hasonlólag nagy tehetségű, de már korábban elhunyt öcsésével: Zsasskovszky Endrével egyetemben, e nagy küzdelmek és fáradalmak mellett, tömérdek nehézségekkel és akadályokkal szemben, csupán kitartó vas szorgalmukkal és türelmükkel létesíthetett egyházi-irodalmi műveikkel mily szolgálatokat tettek a magyar kath. egyháznak s a hazai keresztény közművelődésnek: azt csak azok tudják, kik e munkásságot messzeható, nagyszerű eredményükben figyelemmel kísérték, s kellőkép méltányolni képesek.

De szóljon mindezekről maga a boldogult tanulságos élete.

Zsasskovszky Ferencz 1819. április 3-án született árva-megyei Alsó-Kubinban, hol édesatyja az idő szerint rom. kath. kántortanító volt. Ferencz már serdülő gyermekkorában kapta édes atyjától — ki képzett organista volt — az első zenei oktatást és pedig oly sikerrel, hogy a kiváló zeneképességű gyermek az orgonajátszást már 7—8 éves korában annyira elsajátította, hogy édes atyját templomi functióiban gyakran helyettesítette. E zenetalentuma és gyakorlati ismerete vetette meg alapját a tudományos pályán való előhaladásának is, mert miután szerényebb javadalmazásu és több gyermekkel megáldott édes atya további neveltetésének anyagi terheit viselni képes nem vala, Ferencz, önerejére hagyva, a gymnáziumi iskolákat Rózsahegyben, Vácson, utóbb Kassán csak úgy végezhetette be, hogy az illető helyeken mint a szerzetes-házak vagy a tanuló ifjúság organistája, tisztességes subsistentiához jutott. — Kassán ezenkívül a főtemplomi zenekarban is működött mint dillétáns.

Gymn. pályája végeztével haza térvén Námesztóba, — hová időközben édes atya, tanítói minőségben átköltözött, — az ifju Zs. Ferencz zeneképességeinek tovább fejlesztésére igen nagy befolyással volt a námesztói plebános, Brosko Imre, ki maga is képzett zenész, az ifju Zs. Ferencz kiváló zeneképességeit csakhamar fölismerte, s őt a saját továbbképzésére hathatósan buzdította. E lelkes vendégszerető házában volt alkalma első ízben a fiatal Zs.

Ferencznek a klasszikus zene szépségeibe mélyebben bepillantani. A nevezett lelkésznél ugyanis gyakrabban megfordultak a szomszéd határvámhivatalnokok zeneértő és zenekedvelő tagjai, kik aztán a plebános társaságában adták elő Haydn és Mozart ismert klasszikus vonós négyeseit, melyeknek minden hangja balsamként hatott az ifju Zs. Ferencz fogékony lelkébe. Sőt ezeken fölbuzdulva, mindjárt maga is egy zenei kísérletre vállalkozott. Kassáról ugyanis néhány, sajátkezüleg másolt zenekari miseszerményt hozott magával, s miután számosabb testvéreiből már akkor egy kis kezdetleges ének-kar is kikerült, a derék plebános jóakaró támogatása mellett addig mesterkedett, míg a négyesező vámtisztviselők szintén megigérték neki közreműködésöket. Így történt, hogy a námesztói szerény templom kórusán, a hívek nagy meglepetésére, egyszer csak egyik ünnepnapon, zenekari mise szólalt meg, mely azután többször is ismétlődött. Ez volt a fiatal Zs. Ferencz első karmesteri föllépése, melynek mindjárt meg is lett a szép és hasznos eredménye, amennyiben a gyönyörű egyházi műzenén föllelkesült áhitatos lakosság áldozatkészsége rövid időn egy 16 változatu s két manuales orgonát állított, a régi ócska, rozzant orgona helyett, a námesztói templom kórusára. De Ferenczünket ismeretsóvár lelke nem sokáig hagyta a szülői ház korlátoltabb zenekörében pihenni. Gondolatai magasabb ut felé törtek, s elhatározta, hogy további zenei kiképztetése céljából Prágába megyen. S bár többi testvéreinek iskoláztatása által is erősen igénybe vett szülői részéről csak nagyon csekély anyagi támogatást várhatott, e körülmény a merész és vállalkozó ifjút nem esüggesztette el, hanem saját erejében bizakodva, az 1840-ik évben csakugyan Prágába ment, sőt ugyanakkor, a műénekben való kiképztetés céljából, feltűnő szép hanggal bíró gyermekded nővérét-Juliát is magával vitte. S tevékeny, vállalatos szelleme, mely egész életpályáját jellemezte, — csakugyan nem hagyta őt cserben. Sikertült ugyanis neki, nővérét Juliát, a prágai Sophia-énekakadémiába elhelyezni, maga pedig szerenesés volt a hírneves Pitsch igazgatása alatt álló prágai orgona-iskolában, mint a nevezett igazgató egyik legkedveltebb tanítványa, nyerhetni kiképztetést az orgonálás, az összhangzatta, s zeneszerzéstán magasabb zeneismereteiből.

Midőn másfélévi zorgalmas tanulás után, mint teljesen képzett zenész és orgonista Prágából haza került, nagyon természetes, hogy azontul szűk volt neki a námesztói kórus, és képességeinek megfelelő hivatás után látott.

Ép ez időtájt folyt a tanítóképző intézetek szervezése, s azokban a zene- és énektanári állomások rendszeresítése. Egy ily tanári állásra pályázott tehát Zs. Ferencz Pozsonyban, 1843-ban, hol a concursuson, a pályabíró, egy tisztos öreg ur, azt a feladatot tűzte elé: rögtönözzen az orgonán fuga-változatokat az „O du lieber Augustin“ ismeretes német nóta dallamára. Zs. Ferencz a feladatnak közmegelegetésre felelt meg, s a bizottság rögtön megkínálta a rendszeresített négy zenetanári állomás egyikének elfoglalására, mit azonban sajnálattal kelle elutasítania, lévén akkoriban a zenetanár évi fizetése összesen 1, mond: egy száz forint.

Egy évvel később Árvamegye tisztikara egy megyei zenekart szándékozott Alsó-Kubinban létesíteni, s miután a Zsasskovszky-család időközben ismét Alsó-Kubinba tette át lakását, — a megye Zsasskovszky Ferenczet kínálta meg a tervbe vett zenekar szervezésével és igazgatásával. Zsasskovszky Ferencz 1845-ik évi szept. havában jelent meg először Egerben, hogy szolgálatait az akkori érsek, b. e. Pyrker J. László pátriarchának s az egri mélt. főkáptalannak felajánlja. Testvére, Endre, már akkor, mint jogakad. hallgató, Egerben lakott, s buzgó műkedvelő tagja volt az egri székes főegyházi zenekarnak. Zsasskovszky Ferencz, az élénk, mozgékony, kedves modoru fiatal ember, az első megjelenésével mindjárt kedvező hangulatot társzatott maga iránt s eleve megnyerte a maga részére a döntő köröket annyira, hogy midőn 1846-iki Vízkereszt ünnepére újból Egerbe jött, hogy az itteni főszékesegyháznál megürült karmesteri állásra pályázzék, ugyanazon évi febr. 2-án ez állásra csakugyan meg is választott. Zsasskovszky Ferencz, éles elméje, gazdag szakismerete s mindenre kiterjedő figyelme már rég belátta azt az üdvtelen rendszertelenséget, mely, kivált hazánkban, a róm. kath. egyházi szertartásoknál, a kórusi funktiókban és éneklésekben uralkodik. Ezen a téren, még a különböző katedralisokban is különféle volt az eljárás és gyakorlat; falukon, községekben pedig egyenesen a kántor volt a korlátlan ur. A kántor maga komponált egyházi énekeket, szöveggel és dallammal; csinált czekekhez, valamint a misebeli praefatiohoz olyan czikornyás kíséretet, elő- és utójátékokat, hogy ugyancsak fül lett legyen, amelyik botránkozás nélkül meghallgatta. Hát még a halotti bucsuztatók! Azok voltak ám igazán gyönyörűségesek és érzékenyek. Magunk is hallottunk egypár ilyen, s ott kelle hagynunk a gyász-szertartást, a — kaczagás miatt.

E valóban türhetetlen állapotokon kivánt Zsasskovszky Ferencz segíteni, midőn 1851-ben Karénekes kézikönyve (Manuale musico-lyurgicum) tervezetét b. e. Scitovszky akkori esztergomi primásnak bemutatta, ki azt a legnagyobb meglepéssel és tetszéssel fogadván, szerzőjét a mű kiadására buzdította. A derék mű azonban, nagyobb terjedelme, s a nyomdai nehézségek miatt, csak 1853-ban jelenhetett meg, és hazánk összes egyházmegyéjében, főpásztori rendeletek által azonnal be lőn hozva és hivatalosan használatba véve. Még Németországban hire sem volt a „Coecilia-egyletnek“, mely a gregorián-éneklés rendszerének a kath. egyházakban való behozatalát, s illetve visszahelyezését sürgette: midőn Zsasskovszky Ferencz, jóval korábban megjelent, idézett művében, a „Manuale musico-lyurgicum“-ban már utalt a gregorián-éneklésnek a kath. egyházakban való behozatala nagy fontosságára s a római Ritualenak e részben való követelményeire nemesak, hanem említett jeles művében a gregorián-éneklés elsajátítására utasítást is nyujtott s a Rituale által követelt gregorián-antiphonákat és egyéb énekeket művében az illető szertartásoknál a magok helyén közbe is szőtte. Sőt azokhoz igen sikerült harmonikus orgona-kiséretek is csatolt, úgy, hogy a Regens-chorik, organisták és falusi kántorok a rom. kath. istentisztelet minden alkalmaira, ünnepeire és egyházi fun-

ctioira megtalálják az említett műben bőségesen a szükséges fudni és tenni valókat. Zsasskovszky F. eme, — mondhatni: a magyar kath. egyházi istentisztelet terén korszakot alkotó művével oly rendkívül fontos szolgálatot tett a magyar kath. egyháznak, hogy ez érdemeért méltó helyet foglalhat a magyar kath. egyház történetében.

Zsasskovszky Ferencz e műve nemcsak a magyar hazában keltett méltó feltűnést, hanem a külföldön is annyira, hogy a németek és csehek rögtön siettek hasonló liturgikus karénekes könyv kiadásával nyomába lépni, — természetesen legnagyobb részben a Zsasskovszky „Manuale musico-lyurgicum“-át utánozva, s — másolva. A prágai „Manuale“ — egészen a Zsasskovszkyének utánzata — 1858-ban jelent meg.

Nem kevesebb érdem s elismerés illeti meg Zsasskovszky Ferenczet, mint a „Kath. egyházi énektár“ zenei részének szerkesztőjét. Zsasskovszky Ferencz még 1844-ben, midőn Alsó-Kubinban lakott, felszólítást kapott, hogy a magyar felső vidék kántorai részére egy kath. énektárt állítson össze. De ami akkor, könnyen érthető okokból, nem sikerülhetett, ténynyé vált Egerben, hol az ily rendkívül nagy vállalat óriási nehézségeivel csak oly vasszilárd akarat és rendkívüli szellem, mint minővel Tárkányi B. József, az „Énektár“ szerkesztője birt, volt képes győzelmesen megküzdeni. Ez „Énektár“ összeállítása ugyanis nem csekély feladat volt, hol az egyházi énekeket mintegy a nép ajkáról kellett ellesni, a gyöngyököt a salakból kiszemelni és nemes egyszerűségű egyházi stylbe öntve, a sallangok és kántori czikornyáktól megtisztítva, orgonára letenni. S e mű a két jeles szerkesztőnek: Tárkányinak és Zsasskovszkynak valóban meglepően sikerült. S a magyar kántoroknak e mű volt első utmutatójuk az egyházi népének szabatos, egyszerűn magasztos eléneklésében s az orgonán való zeneileg szabatos kísérésében. S ki ne ismerné föl ma, a ki e körülményt figyelemmel kísérte, mennyire tisztult, finomult és nemesült magyar kath. templomainkban az egyházi népének, mióta a Tárkányi-Zsasskovszky-féle énektár hazaszerte el van terjedve!

S nemes büszkeséggel mondhatjuk el, hogy Tárkányi-Zsasskovszkyék e téren is jóval megelőzték a külföldet. Az „Énektár“ rég forgalomban volt már, midőn ennek nemes példáján buzdulva, a kölni, mainzi stb. egyházmegyékben Moor, Piel stb. megkezdték hasonló kath. egyházi népénektáraik („Cantionale“-ik) kiadásait a német kath. kántorok részére.

A „Manuale“ s az „Énektár“ oly szükséges két mű, mint a mindennapi kenyér a magyar kath. kántorokra nézve, s létrehozásuk csakis oly ember lelkében foganhatott meg, ki maga is egykor kántor lévén, személyes tapasztalatokból ismerte ezen állás legkiáltóbb zeneszükségeit. E művek, tudunkra, más nyelvekre lefordítva is megjelentek, ugyancsak a Zsasskovszkyak kiadásában.

A „Manuale“ és „Énektár“ kiegészítéseül még két derék egyházi énekes kézikönyv jelent meg Zsasskovszky Ferencztől, mindkettő méltó pendantja az említett két nagy szabásu jeles műnek. Ezek a „Cantica sacra“, mely főleg a papnevelő intézetek énekkara

által, a nagyobb egyházi ünnepek alkalmával előadni szokott énekek harmonikus előadására kívánt kézikönyvül szolgálni; — és a „Funerale“, mely a gyászistentiszteleteknél a kántorok által énekelni szokott, saját szerzeményü, czikornyás dallamu és többnyire izetlen — nem ritkán komikus — szövegü ugynevezett „bucszatatók“ mellőzésével, a gyászszertartás komolysága és méltóságához illő egyházi gyász-énekeknek egy gazdag gyűjteményét adta kántoraink kezébe. Mindkét mű nagy mértékben hatott a kath. egyházi istentisztelet énekes funkcióinak művészi niveaura emelése-, finomítása s megnemesítéséhez. S míg mások, azért, mert a magyar népdalról egy pár ütött-kopott cikket irtak és régi kath énektárakból egy pár éneket kiböngészve, modern alakban kótára szedtek, a magyar tud. akad. által kitüntetve és magas pozíra emelve, mint coryhaeusok szerepelnek a magyar zeneirodalom terén: addig a mi Zsasskovszky Ferenczünk, a magyar zenekultura s a magyar egyházi zeneirodalom terén szerzett hervadhátlan érdemeivel, az illetékes irodalmi hatalmasságok részéről csaknem teljesen ignorálva, szerény elvonultságban élt körünkben, nem vágyva országos kitüntetésekre, hanem egyedül hivatása, nemes hajlamai és feladata fáradhatlan, buzgó teljesítésében lelve egyedüli örömét és jutalmát! S a ki az utóbbi években, a súlyos családi csapások által testben erősen megtört, de még gyakran derült kedélyü öreg urat utcaáinkon lassu, kimért lépésekkel végig ballagni látta, ki hitte volna, hogy a hazában mily zenekulturális mozgalomnak kiinduló rugóját hordozza magával gyors hanyatlásnak indult kebelében?

Zsasskovszky Ferencz, bár erre hajlamai és tehetségei bőséges mértékben megvoltak, — kevésbé volt productiv erő, mint testvére, Andor. De néhány zeneszerzeménye valóban sikerült és maradandó becsesel bir. Az „Egri Dalnok“-ban megjelent „Járjatok be minden földet“ szövegü indulóját országszerte elterjesztették az ifjusági énekkarok. „Regina coeli laetare“ férfi-nőgyese méltó helyet foglal a szebb egyházi énekkarok közt, s a „Jó atyánkért esdeklünk“ népéneke egyike az „Énektár“ legkedveltebb és legelterjedtebb énekeinek. Az „öreg ur“ igen szépen kezelte az orgonát, s rögtönzött változatai egyes dallamok fölött, valóban élvezetesekek voltak ugy a laikus, mint a zeneértő előtt. Mint képezdei zenetanárt tanítványai igen szerették, mert, kivált a tehetségesebbek s igyekezőbbek, igen sokat tanultak tőle. Az egri egyházmegyének mai napság már csaknem minden kántortanítója mesterét és tanárát tiszteli személyében, ki 40 év óta volt az egri tanító-képző intézetben mint zene- és énektanár foglalatos. E mellett páratlan jó szívről is széltiben ismeretes volt a boldogult. Mindenkor hálásan emlékezve vissza a mások jótéteményeire, melyekben, mint szegény tanuló, ki egyedül saját erejére volt utalva — részesült; valahányszor csak alkalma nyílt és tehetett, mindig szives készséggel segített másokon, s kivált a felső megyékből ide került szegény tanuló földieci találtak benne mindenkor buzgó jóltevőt és pártfogót!

Legyen áldott emlékezte!

Arnóthi.

Visszhang.

I.

A néptanítók nyomorult anyagi helyzete.*)

Az összes tanügyi lapok közül a „Tanítóbarát“ volt az, mely föladatát leghelyesebben fogta föl a tanítók keserves anyagi helyzetének javítását illetőleg, méltó akarván lenni azon címhez, melyet homlokán visel, mit különben fönnállása óta szilárd következetességgel követni el nem mulasztott.

Tavaly, ha jól emlékszem — január havában megjelent egy röpirat, mely az állami kisebb fizetésű hivatalnokok anyagi helyzetének javítását célozta. A méltányos kivánság teljesítését minden napilap elég okadatoltnak találta, sőt még maga a kormánypárti „Nemzet“ is ilyféle kifakadásban fejezte ki hozzájárulását; „Valóban ez a legnagyobb uzsora, mely a kisebb hivatalnokokkal akkor követtetik el, midőn oly gyarló ellátásban részesülnek.“

Tudnivaló dolog, hogy az államnál a legkisebb hivatalnok díjazása is 600 frttal kezdődik.

Minő „uzsora“ tehát akkor az, midőn a nemzet oly sokféle irányban igénybe vett tanítóinak nagy többségét csak 300 frttal díjazza!!!

Bizony ezen eset borzasztóbb a borzasztónál is!

A tanítótól manapság majdnem ezermesterséget követelnek; minden esetre általános ismeretkörrel kell birnia; tudjon továbbá: énekelni, hegedülni, zongorázni, kertészkedni, tornát tanítani, méhészkedni, selyemtenyésztést űzni; azután tudjon még több féle ipart is tanítani: kosárfonást, szalmafonást, lombfűrészketet stb. stb., legutóbbi kivánság a „Népt. Lapja“ részéről az asztalosság. (L. f.

*) E figyelemre méltó cikket kiegészíti az a levél, amelyet az író küldött hozzánk. Azt hisszük, meg fog nekünk bocsátani, hogy ezt is közöljük. A levél így szól:

Tek. Szerk. Ur!

Itt küldöm tisztelettel a mult hóban jelzett cikket, melynek tartalma hiszem sok helyen felvilágosítást fog szerezni, miután persze mindegyik nem is tudhatja a törvények s egyéb rendelkezések tartalmát, melyre pedig mulhatlan szüksége van minden néptanítónak, különben sok nem ismeri helyzetének becset s ennek következtében megalázza magát, ha kell, ha nem. — Szép nagyon a szerénység, de a tulszerénység már nagy gyöngöseségre vall, egyébiránt mi tanítók, teljesen jogos alapon állunk, midőn magunkat összemérjük más hivatalnokokkal, mely összemérés nélkül pedig az embernek teljes képtelenség valamit és jól bizonyítani. Itt más semmi sem használ, csak az egybevetés és összemérés, mi mellett égbekiáltóan látszik a tanítók nyomorgatása, és az a határtalan roszkarat, melylyel irányunkban az ugynevezett intéző körök viseltetnek. Itt a le-

év febr. havának tán 14-ik (?) számát!) No még ezenkívül különben a „Népt. Lapja“-nak temérdek kívánsága van, mit a f. é. január havi számokban kegyeskedet előszámlálni, de ezeket mind nem akarom már jelen alkalommal felsorolni.

Azon fölhívással megjelent kérvény, mit a „Györv. Tanítóegylet“ kibocsátott, szerintünk két igen lényeges okadatolást nélkülöz tartalmában, mely pedig kell, hogy multhatlanul ott szerepeljen a kérvény keretében, miután ezek azon sarkigazságok, melyen egyáltalán nyugodni kell a díjazás mennyiségének, s melyeket én ezen alkalommal óhajtok megvilágítani.

E két igen lényeges sarkigazság, melyen elvitázhatlanul nyugodnia kell a fizetés mennyiségének: — először a minősítés, másodszor a teljesített munka.

Az 1883. évi I. t.-cz. szerint, mely a köztisztviselők minősítését megszabja, 19. §-ában telekkönyvvezetők, segédtelekkönyvvezetők, valamint a kezelési szak egyéb segédhivatalainál alkalmazottakra nézve, mint a központi igazgatásnál, bíróságoknál, jogügyi, alapítványi igazgatóságnál s minden egyéb állami vagy törvényhatósági hivatalnál négy gymnasialis vagy reáltanodai, vagy polgári iskolai négy osztálynak szabályszerű bevégezése“ állapittatik meg.

Érdekes tanügyi döntvényt hozott 1882. évben a magy. vallás- és közoktatásügyi miniszter az elemi tanítók tanképesítő oklevelét illetőleg, melyben ennek értékét határozza meg más tanulmányokkal összemérve.

A nevezett döntvényt szerű határozat következőleg hangzik:

„Tanítójelölt is lehet adóhivatalnok. A vallás- és közoktatásügyi miniszter kijelentette azon kérdéssel szemben, hogy tanítóképezdét végzett egyének adóhivatali szolgálatban alkalmazhatók-e?

alázó meghunyászkodás nem használ, itt jogosan kérni, ugyszólván követelni lehet és kell az elemi tanítóknak.

Mint forr bennem a méreg, midőn látom sok tanítónak élheteretlen meghunyászkodását, látom azt a tudatlanságot tehetetlenkedni, midőn önmaguk becsét és helyzetük türhetetlenségét nem képesek megérteni, mivel nem ismerik a bennünket körülövező körülményeket. Ezt pedig feltétlenül ismernünk kell! — E czélt mellékelt czikkemmel hiszem elérjük, mely, erősen bizom, világosságot adand.

A »Györv. Tanit. Értesítőjé«-nek 11. száma, ez már aztán emberül cselekszik, midőn rámutat György Aladára ilyeténképen: »A ki (szavaiból) nem ismer a Trefort iskolájából kikerült kormánykoncos farizeusra; »később pedig: »melyből kiordít a sarokba szoritott paedagogiai svindler-klikk szelleme.«

Igaz hogy erős szavak, de valóban igaza van minden tanítónak, különösen a ki vidéken van, a midőn így beszél.

Igaza van ezen utolsó »svindler-klikk« kifejezésnek, többféle oknál fogva,

— hogy a tanítóképezde elvégzését a nyolcz osztályu főgymnasium vagy főreáliskola tanfolyamának teljes befejezésével, vagyis érettségi vizsgálat letételével *l e g a l á b b i s e g y e n é r t é k ü n e k l e h e t t e k i n t e n i* és hogy a tanfolyam befejeztével a képesítő oklevél megszerzése a tanítójelölt kötelező tanulmányainak befejezését képezi.

A szolgálati szabályok gyűjteményében megszabott tanulmányi kellékekkel biró folyamodók hiánya esetében tehát tanítóképezdét végzettek is adóhivatali szolgálatban alkalmazhatók. “

Igy szól az igazság kiinduló alapjait megvető s részben irányadó becses, elvi jelentőségű és döntvényszerű miniszteri határozat, melynek kibocsájtója egyedül illetékes arra, hogy az egyes tanulmányok egymáshoz való értékét mérlegelje és meghatározza.

Azonban eltekintve e jelzeten döntvényszerű „kijelentéstől“, a föntidézett 1883. évi I. t. cz. is tartalmaz ilyenféle szabványokat az elemi tanítói oklevelet illetőleg, hogy milyen minősítéssel egyenlő a néptanítói oklevél. E szóban forgó „A köztisztviselők minősítéséről“ szóló t. cz. 8. §-ának 4. és 5. b) c) pontjai következőket foglalják magukban a néptanítói oklevél minősítési értékét illetőleg :

„b) népiskolai tanfelügyelők és segéd-tanfelügyelőktől, középiskolai vagy tanítóképezdei, tanári, polgári vagy népiskolai tanítói képesítés vagy valamelyik egyetemi tanfolyam bevégezése ; végre :

c) a tollnokoktól a nyolcz osztályu középiskola végzése, s érettségi bizonyítvány, vagy népiskolai tanítói oklevél kivántatik.

Tehát úgy a fönti vallás- és közoktatásügyi miniszter kijelentése, valamint az idézett 1883. évi I. t. cz. 8. §-a a néptanítói okle-

mert a ki Budapesten tanító, természetes egészen más, mintha valaki Kutya-bogason vagy másutt van alkalmazva. Persze Budapesten várhatnak, ahol 800 frttól fölfelé 1200, 1300 frtig emelkedhetik rendes fizetesök, meg amellet mellékjövödelmet bárki is szerezhet; míg ezt vidéken pl. néhol a megye legnépesebb városában sem lehet föltalálni, ha lámpával keressük is; s én úgy tudom, Bpsten az egyes osztálytanítók sokszor többet kapnak újévi és egyéb névtapi s mit tudom én még milyen ajándékok czimén, mintha egy vidéki városban levő tanító egész tanéven át hetenkint 6 órájával dolgozik a lehető legnagyobb odaadással és szorgalommal. A budapesti tanítók fönti gondolkozásából valóban »kiordít« a telhetetlen farkas természet. Ezek úgy tesznek, mint mikor valamely éhes farkasesóport gazdag zsákmányt tánczol körül, és ordítanak végtelenül, daczára annak, hogy poczakjuk már tele van; de csak azért az ordítás, hogy a netán még jövő s tán szerényebb természetű és sokkal éhesebb teremtményeket »ordítás«-ukkal a fenmaradt eleségtől elriaszszanak; ezek persze el is hullhatnak az éhségtől!!! Mit törődjenek ők mással? — stb.

vél szellemi értékét a nyolcz osztályu középiskola elvégzésével, illetőleg érettségi bizonyítvánnyal egyenlőnek állapítják meg.

Tehát ezekből kifolyólag nagyon gyöngye igazságot osztó ítélőtehetség is legalább azt vonja le, hogy a ki érettségi bizonyítvánnyal egyenlő minősítéssel van ellátva, ennek legalább is oly anyagi ellátást kell adni, mint a „kezelési szak“-nál a föntidéztem 19. §-ban foglaltakra nézve megállapittatik, s kiktől csak „négy gymnasiális, reáltanodai vagy polgári iskolai négy osztálynak szabályszerű bevégezése“ kívántatik.

A munkát nincs szándékom részletesen összehasonlítani egymással, mivel a néptanítók munkája legalább is van oly fontos és nehéz, mint a föntieké, mi különben kitünik abból, hogy az „1885. XI. t. cz. az állami tisztviselők stb. nyugdíjazásáról“ szóló törvény ismételve a tanítók — igen nagyon sajnós !!! — még csak egy részére 30 szolgálati évet állapított meg, minek magyarázata az, hogy a tanítói 30 évi szolgálat oly fölemésztő és életrövidítő mint más szakban a 40 szolgálati év tartalma.

Eddig tekintetbe vettem egy kisebb felényi szellemi minősítésel bíró hivatalnoki osztályt, veszek még egy magasabb minősítésű hivatalnoki osztályt is, kiknek működésével a néptanítóké leginkább összehasonlítható, és kiknek fizetésével arányosan viszonyítva, az osztó igazság alapján egyenlőnek kellene lennie a néptanítói fizetésnek.

Tudvalevő dolog a tanárok 12 évig tanulnak, eltekintve az elemi osztályoktól, a tanítók pedig nyolczig, szintén az elemi osztályok elhagyásával.

Tehát az osztó igazság és nem a hitegető valamint lehurogató emberiség alapján, mely utóbbiaktól igen nagy adagokban juttatnak ki újabban a néptanítóknak, mi következik a tanítók és tanárok minősítési viszonylatából? A tanítói minősítés ugy viszonylik a tanárhoz, mint 8 a 13-hoz, vagy mint 2 a 3-hoz.

Az osztó igazság alapján a tanítói díjazásnak ugy kell viszonylania a tanári fizetéshez, mint 2-nek a 3-hoz; vagyis egy középiskolai tanár évi fizetése 1200 frt és 200 frt lakbér = 1400 frt. Ennek $\frac{2}{3}$ -a 933 frt s néhány krajczár, melyhez még a tanároknál járul a megállapított kules szerint ugy hiszem évötödös 100 frtnyi pótlék. (Lesz már most egy tanárnak 25 évi szolgálata után 1900 frt fizetése; 30 évi szolgálat után pedig nyugdíjképes lévén, a lakbér elvonásával kap nyugdíjat 1700 frtot.)

Tehát láthatni a föntebbiekből, hogy kisebb, felényi minősítésű hivatalnokok sok esetben kétszeresen díjazvák mint az elemi

tanítók; — minősítésünk arányában pedig oly égbekiáltó messze áll fizetésünk úgy a felényi minősítéssel birókéitől, mint a tanárokéitól, munkánk pedig nyilvánvaló, hogy nehezebb és több mint a tanároké, mivel ezek tanóráinak száma legtöbb 18, sok esetben 15, 16; míg ellenben a tanítók legalább is 20 heti órában vannak elfoglalva, azzal a különbséggel, hogy ezeknek komolyan tanítaniok kell, míg amott sokkal nagyobb könnyűséggel lehet a tanítás munkáját véghez vinni.

Induljunk ki tehát akár a minősítésből, akár pedig a munka összehasonlításából, különösen a tanárokkal párhuzamban, mindig a mi részünkön van az igazság, az igazság pedig kell, hogy győzelemre jásjon.

Én tehát az országgyűlésnél teendő kérvényezésekben kiváló gondot óhajtanék fordítani az általam felsorolt minősítési és munkaviszonyokra, mivel okadatolni ezen dolgokkal kell és lehet kiválólag, s miután a díjazás elbírálásánál ezen két sarkigazság szolgálhat alapul, mely sarkigazságok pedig mint föntebb látható, törvényben gyökereznek, már pedig mindennek alapját a törvény és a jog képezi.

Azért: a mit jogosan kérnek Magyarország néptanítói azonos hazától, melynek mindenkor hű munkásai voltak és akarnak lenni, azt öntudatuk egész teljében kérik, s midőn ily fontos lépésre határozzák el magukat, vessenek számot mindazon körülménnyel, illetve vonjanak párhuzamot oly tényekkel, melyek bennünket — ügyünket támogatólag — körülöveznek.

Nagyon jól tudhatjuk, ha mostanában a magyar néptanítók fizetésének rendezése elintézésére kerül, ennek megváltoztatása egy emberöltő előtt nem igen fog jönni napirendre. — Azért különösen, hogy ügyünk minősítésünk- és munkánkhoz képest és az osztó igazságnak teljesen megfelelőleg legyen méltatva, föltétlenül szükségesnek tartom a föntebb elősorolt minősítési összehasonlítások föltüntetését a kérvényben, mely az egyes tanító-egyletek által fog az országgyűlés színe elé küldetni.

A ki a föntemlitett két sarkigazságra nem akar, nem tud, vagy nem bír helyezkedni, (mivel igen keservesen tapasztaltam, egyesekben nincs meg ehhez a kellő értelem, vagy önbecsülés, tán a szolgálaiasság tultengése miatt!?) az nem méltó a tanítói névre, az meggyalázója önmagának, az hagyja ott azt a diszes állást, melyet az igazság be nem látása által disztelené tesz, az menjen el kapálni, kaszálni és végül álljon be béresnek; — s ha még itt sem értékesíthetné teljesen a belé dudvásodott szolgálaiasságot, mivel Magyar-

országban még a napszámosnak is lehet valamelyes önbecsülést és szabadságot élvezni, akkor vándoroljon ki akár Amerikába vagy Afrikába, s itt álljon be fekete lelkű szolgának valamely telepítvényeshez!

Igen kérem tehát értelmesebb kartársaimat, kegyeskedjenek e két kifejtett szempontot a majdan szerkesztendő kérvény szövegébe beilleszteni, melylyel erősen hiszem, sokkal könnyebben lehet az igazságot diadalra juttatni, mivel ezek nélkül hiányzik a támpont, melyre biztos lábbal lehetne ráhelyezkedni.

S én még fölveendőnek vélnék a fizetési egységhez a 600 frt-hoz, két emelkedő egységet, ugyanis:

10 ezer lakosu községekben kérendő lenne az alapfizetés megállapítása 700 frtban, a 20000 lakosu községekig;

20000 lakosnál többlet bíró városokban pedig 800 frtban, melylyel még nem lenne teljesen megadva a tanárokéhoz viszonyítva hasonló díjazási menysiség a tanítók részére, miután mint föntebb látható a kezdetleges arányosság 933 frtban kezdődnék az egyedül igazságos $\frac{2}{3}$ szerint.

Nyárasdy K. János.

II.

A „Délmagyarországi t. e.“ benyújtott kérvénye.

Mélyen tisztelt képviselőház!

A „Délmagyarországi Tanítóegylet“, bár elvben kezdettől fogva helyeselte a néptanítók anyagi helyzetének javítására célzó törekvéseket, mindeddig tartózkodó állást foglalt el, bizván közoktatási miniszterünk azon számtalanszor tett nyilatkozatában, miszerint a néptanítók anyagi helyzetének megjavítása és a tanítói nyugdíjtörvény előnyösebb módosítása iránt intézkedni fog; továbbá azt is várván, míg ezen ügy a nyilvánosság terén annyira fejlődik, hogy alapos remény lehet azt diadalra juttatni. S úgy hisszük, ez az idő már elérkezett.

Most, midőn a legszűkebb tanítói tanácskozmánytól a parlament üléseig a tanítók helyzetének javítása lelkesíti a szónokokat, midőn a sajtónak rokonszenve osztatlanul mellettök nyilatkozik, midőn a néptanítók kérő hangja az ország minden vidékéről egy hatalmas akkordba olvad össze: okvetlenül fel kell emelnünk szavunkat.

Szerény véleményünk szerint a tanító is hivatva van már ezen világon boldoggá lenni. — A tanító is csak ember, — s ha maga

emelkedett lelkülettel viselné is a szegénység terheit, úgy okvetlenül megszűnik ezen emelkedett lelkület, midőn éhező gyermekei szenvedő, sápadt arczába tekint.

Mert, hogy abból a törvényesen biztosított 500 frt fizetésből művelt ember tisztességesen meg nem élhet, az bővebb magyarázatra nem szorul. — Ebből azonban az is világos, hogy ha a néptanító a népoktatás rovására más jövedelmezőbb foglalkozással nem tölti idejét, tisztességesen meg nem élhet, öreg napjaira mit sem takaríthat meg.

Tehát a néptanító a mostani törvény szerint egész élete végéig törvényesen nyomoruságra van kárhoztatva, ha csak más utonmódon a szerenese neki nem kedvez. — Sem fizetésének szaporodása, sem előléptetés, sem elegendő nyugdíjra való kilátás nem ad neki reményt sorsának javulására; — pedig ezen még a jobb jövő iránti reményt is teljesen kizáró állapot népoktatás ügyünknek előnyére nem válik.

Ha az a néptanítói állás olyan fontos, hát adjanak a tanítónak is legalább a megélhetésre elegendő fizetést; biztosítsanak neki is kielégítő nyugdíjat s népoktatásügyünk terén ismét be fog állani ama üdvös lelkesedés, mely örökemlékü báró Eötvös József minisztersége alatt e téren esodákat mivelt.

Tagadhatatlan tény, hogy népoktatásügyünk a legutóbbi években qualitativ nem haladt! Ennek beszüntetése azonban csak a néptanítói állás emelése, tisztességes fizetés és kielégítő nyugdíj törvényes biztosítása által eszközölhető.

Mindezek kellő megfontolása után a „Délmagyarországi Tanítóegylet“ mult évben tartott közgyűlése elhatározta, a mélyen tisztelt képviselőház elé a következő legalázatosabb kérelemmel járulni:

1. A néptanítók fizetésének minimuma 500 (ötszáz) forintra emeltessék; ehhez járuljon tisztességes lakás, vagy a helyi viszonyoknak megfelelő lakbér. — Ezen minimum terjesztessék ki valamennyi hazai tanítóra.

2. Minden hazai tanító részesüljön ötödévés fizetési pótlékban — Ezen pótlék rendes fizetésének 10⁰/₀-ka és helyhez kötött legyen.

3. Azon néptanító, ki önhibáján kívül munkaképtelenné válik, tekintet nélkül szolgálati éveire az utolsó évben élvezett teljes fizetését kapja nyugdíjul.

4. Azon tanító, ki a 60-ik életévet betöltötte és nyugdíjba óhajt lépni, szintén az utolsó szolgálati évben élvezett teljes fizetését kapja nyugdíjul.

5. Az elhalt tanító családja ugyanazon arány szerint részesítendő nyugdíjban, mint a többi állami tiszviselő.

6. Minden tanítói állás egyenlő és olyan biztosítékokkal vétessek körül, melyhez semmi önkény, semmi roszakarat ne férhessen.

7. Minden tanító felett, — tekintet nélkül az iskolafentartóra, — egy és ugyanazon az állam nevében ítélő fegyelmi bíróság ítéljen, hol aztán az iskolafentartó is csak mint vádló szerepelhessen.

8. A tanító jogai — ugy mint kötelességei törvény által pontosan határozottassanak meg.

A „Délmagyarországi Tanítóegylet“ 1887. évi július 20-án Lippán tartott XXI. rendes évi közgyűlése, midőn higgadt megfontolás után ezen akadályok elhárítását kérelmezni elhatározta, nyíltan rá kívánt mutatni a bajokra, melyek hazai népoktatásügyünk üdvös fejlődését gátolják, meg lévén győződve, hogy népoktatásügyünk fejlődésének igaz barátja nem lehet az, ki ezen bajokat takargatja és azok orvoslását elhalasztja.

Nagy fontosságúnak hirdetett és tényleg annak ismert munkánkért a nemzettől csak annyit kívánunk, a mennyi a tisztességes megélhetésre elkerülhetlenül szükséges.

Legalázatosabb kérelmünket ezek után a mélyen tisztelt képviselőház jóakaró figyelmébe ajánlva, maradunk a mélyen tisztelt képviselőháznak

Temesvárott, 1888. évi február hó 12-én.

A „Délmagyarországi Tanítóegylet“ nevében legalázatosabb szolgálai:

Reitter Ferencz, s. k.
egyleti titkár.

Hetzl Samu, s. k.
egyleti elnök.

A föld.

(Folytatás.)

Egy vasárnap délután ismét fölkeresett emberem, hogy mint mondá, még néhány kérdést tehessen a földre vonatkozólag.

Ez alkalommal így beszélgettünk:

„Annyi mindenféléről szeretnék kérdezni s valamit tudni, hogy tulajdonképen azt sem tudom, hol kezdjem.“

„Bizony — felelém — a megmérhetetlen világűrben a természetnek annyi esudája van lerakva, miszerint nem tudjuk, melyiket vizsgáljuk inkább, de találunk eleget lakhelyünkön, a földön is, és pedig ugy a felületén, mint belsejében.“

„Mindenekelőtt arra kérem, tanító ur, sziveskedjék a föld

származásáról néhány szóban megemlékezni, mert kezdettől fogva nagy változáson és átalakuláson mehetett át földünk.“

„Az bizonyos --- válaszolám — mert a csillagászat szerint az égi testek, melyeknek egyike a föld is, fokozatos fejlődésnek vannak alávetve; ugyanis előben légnemű, majd folyékony s végre szilárddá változnak anyagukban.“

„Hogy értsem ezt?“ — kérdé.

„Ugy, — feleltem — hogy földünk kezdetben nem oly szilárd anyagu volt, volt, mint most, hanem légnemű, nagyon sok idő múlva azonban folyékony tűzanyaggá sűrűsödött sebes forgása következtében, de ismét hozszo idő múlva annyit veszített melegéből, miszerint szilárdká változott.“

„Hát a víz honnét jött?“

„Az, mint köd, fölötte lebegett s a nagy hőség szüntével elcsapódott, ekkor vette kezdetét földünkön a tűz és víz harcza, melyben a víz győztes maradt, a tűz pedig mint egy megszegyenített fél vonta magát a föld belsejébe. A nagymennyiségű köd és víz, mely ekkor földünkre lecsapódott, képezé az őstengert.“

„Mi történt aztán a tüzzel a föld belsejében?“

„A tűz még azután is többször megkisérlé visszafoglalni elvesztett birodalmát s a földnek akkor még vékony kérgét átszakítván, az őstenger egy részét ismét gőzzé változtatta; lassankint azonban a mint a föld szilárd rétege vastagabbá lett, ritkábbak lettek a kitörések, de végképen nem szűntek meg s időnkint most is előfordulnak. A föld kérge tehát folyton szilárdult, melyet a belsejében levő tűznek ereje már nem volt képes oly könnyen szétszakítani. Azonban, ha ezt nem tehette is, némely helyen kénytelen volt a föld e roppant erőnek engedni, miáltal az őstenger alól fölemelkedő szigetek és hegyek jöttek létre, míg mások alásülyedtek.“

„Hát a növények és állatok mikor terjedtek el a földön?“

„Minél inkább vastagodott földünk kérge, minél szűkebb helyre szorítkozott a tűz földünk belsejében, annál több vizgőz csapódott le külső felületére, mely egyrészt kitisztította a levegőt, másrészt elősegítette a napsugarak földünkre juthatását, s így elérkezett az idő, midőn a növényi és állati élet is helyet foglalhatott a földön.“

„Hát csakúgyan volna tűz még most is a föld belsejében?“

„Van bizony. Hallott-e már valamit a hő- vagy meleg-forrásokról, olyanokról, melyek a föld belsejéből többé-kevésbé meleg állapotban törnek elő?“

„Hallottam. Tőlünk nem is oly messze található a hévzfűrdő Keszthely mellett.“

„Igaz van. Könnyen megértheti tehát, hogy a nap sugarainak melegsége nem hat olyan mélyen, miszerint ezen hévforrásoknak a tartós meleget kölcsönözhetné; de ha lehetséges volna is, csak nyári időben történhetnék, a mikor a nap sugarai forróbbak, míg télen e források vizének meg kellene hűlnie; pedig azt látjuk, hogy a hőforrások egyenletes melegséggel bírnak nyáron is, télen is, ugy a hideg, mint a forró és mársékelt égőv alatt. Bizonyos már most, hogy a föld belsejében létező tűz heviti és forralja föl a hőforrások vizét és pedig: minél közelebb fakad valamely forrás a föld belsejében létező roppant mennyiségű s nagy hőfoku tűzhez, annál melegebb lesz vize, midőn a föld felületére ér; minél távolabb, tehát a felülethez közelebb fakad, annál kevésbbé lesz meleg s így a források hőmérséke változó. Egyébként hogy a föld belsejében nagy mennyiségű s roppant melegségű tűznek kell lenni, bizonyítják a részint kialudt, részint maig is működő. tűzhányó hegyek vagy vulkánok.“

„A tűzhányó hegyekről már az iskolában hallottam, de oly keveset, hogy határozott fogalmam nem lehetett róla. Azt óhajtanám pedig mindenekelőtt tudni, miért éppen a hegyek tetején tör ki a tűz, midőn — az én fölfogásom szerint — könnyebben tehetné a völgyekben?“

„Nem kell azt gondolnunk, — válaszolám — hogy a tűz csak a hegyek tetején tör elő. Egy ily hegy nem nem egyéb, mint azon anyagoknak halmaza, melyek időnként belsejéből kiszóráttak és a melyek összehalmozódásuk következtében gyakran jelentékeny magasságot értek el. A föld belsejében levő anyagok u. m. érczek, kövek stb. a nagy hőfoku tűz által megolvasztatván, az összegyűlt gőznek roppant feszereje által nagy erővel kiszóratnak, sokszor oly nagy mennyiségben, hogy ezen megolvadt tüzes anyagok a hegy oldalain szélsébséggel rohannak le, elégetve, megsemmisítve az utjukba eső dolgokat. Nagyobb kitörés pedig városokat is eltemet, mint az megtörtént azon örökké emlékezetes kitörése által Vezuvnak, midőn az ókori Herculánium, Pompeji, és Stabiac városok a kiömlő láva és hamu által teljesen e'temettettek.

A tűzhányó hegyek tehát oly hegyek, melyek egy tölcseralaku nyílás által a föld belsejével vannak összeköttetésben. Sok van ezek között még működő, de vannak rég kialudt vulkánok is. Ez utóbbiaknál azonban megjegyzendő, hogy megtörtént már, miszerint oly tűzhányó hegyek, melyek századokon át nyugalomban

voltak, újra kitörtek s a rajtok és körülöttük volt életet egy csapással tönkretették. Így az előbb említett Vezuv is 300 évi nyugalom után 1872. évi ápril 23-án éjjel ismét kitört, végpusztulással fenyegetve környékét.“

„Hát hazánkban ninesenek, vagy nem voltak tűzhányók?“

„Működő tűzhányók ugyan ninesenek, de rég kialudt vulkánok nyomaira nálunk is akadnak, melyek részint a tűzhányókéhoz hasonló kupalakjuk, részint a föld rétegeinek egymásra helyezkedése által arra engednek következtetni, hogy valamikor tűzhányók lehettek.

A mi földrészünkön kevés működő tűzhányó van. Ezek: a már említett Vezuv Olaszországban, Etna Sicilia szigetén és Hecla Izland szigetén, Angolországtól északnyugatra; nagyobb számmal található az azonban Ázsiában, főleg Amerikában.“

„Csudálatos s mégis érdekes és tanulságos dolgok ezek“, — mondja megilletődve gondnok barátom.

„Bizony — válaszoltam neki — a vulkánok valóságos rémalakjai a természetnek s nagyon sokan voltak és vannak olyanok, kik óhajtották, bár e szörnyetegeket el lehetne törölni a föld színéről. De hát ez nem is lehetséges, vagy ha megtehetnők is, csak annál nagyobb baj származhatnék belőle“

„Milyen baj?“ — kérdi csudálkozva a kurátor.

„Egy jeles tudós állítása szerint a vulkánok nem egyebek, mint a földnek szellőző lyukai és biztosító nyílásai, sebek ezek a föld testén, melyeknek végleg begyógyulni nem lehet, mert ezek által vagyunk védve egy sokkal nagyobb szerencsétlenségtől, mely földünket — ezek nem léteben — végpusztulással fenyegetné.“

*

„Azonban — végzém a beszédet — minthogy hosszú idő óta üldöglünk a szobában, nem árt egy kis mozgás a szabad levegőn.“

Faluszemes, 1888. febr. 28.

Kétszery János,
tanító.

Nyugdíj-kérvényünk felszereléséről.

Számtalan példa igazolja, hogy az iskolafőntartó hatóságok az elaggott néptanítók özvegyeik és árváik sorsa iránt mily mostoha eljárást tanusítanak. Ha a szegény elaggott néptanító hivataláról leköszön, mert munkaképtelen, további megélhetéséről nem gondos-

codik senki. Ha életét, egészségét a közügynek föláldozta, — menet a szélnek! Az országos nyugdíj-alapnak sem részvényese, mert agg koránál fogva nem vették föl. Akkor, mikor parancsolni kellett, nagyon sok gazdája volt; most, mikor az iskolafentartó közegekhez nyugdíjért folyamodik, nincs gazdája: a hitközség a polgári községhez, ez viszont az államhoz utasítja. Erre nincs alapunk! — szokták rendesen mondani. És daczára annak, hogy a szegény agg tanító vagy özvegy jogos téren áll, — kérelmével elutasítatják.

Ennek azonban igen sok esetben maguk a nyugdíjazandó tanítók is okai, amennyiben sokan nem tudják a törvényes formákat; nem tudják kérvényüket kellőleg felszerelni és jogi alapon indokolni. Értem pedig legnagyobbbrészt azokat, a kik az országos tan. nyugdíjintézetnek nem tagjai; némely része nem is tudja, hogy órála is intézkedik a törvény; nyugdíjért esetleg az özvegy segélyért nem is folyamodik; az előljáró közegekben pedig — értve az iskolaszéket mint érdekelt felet — igen sok esetben még annyi jóakarát sincs, hogy fölvilágosítaná őket. Igen sok esetben díjlevél hiányában esik el a tanító nyugdíjától, mert tanítói fizetését igazolni nem tudja. A t. iskolaszék pedig elég böles, hogy a tanító fizetését a felekezeteknél kántori fizetésnek declarálja, a mi különben az „egyházlátogatási okmányok“ szerint is többnyire így van. A törvény pedig csak a netto tanítói fizetést számítja be.

Hogy ezen a bajon segítve legyen, a vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter még 1879-ben 35111. sz. a. egy rendeletet, illetve utasítást küldött a köztörvényhatóságok- és megyei kir. tanfelügyelőknek, a tanítók nyugdíjazása ügyében. Az utasítás, melyet az általános „Tanügyi Közlöny“ még 1880-ban közölt és fölhivta rá a tanítók figyelmét, így hangzik:

U t a s í t á s

a tanítók, valamint azok özvegyeinek és árváinak nyugdíjazása, illetőleg segélyezése és gyámolítása tárgyában benyújtandó folyamodványok mikénti felszerelése és első foku elintézése körüli eljárásra nézve.

1. A tanítók nyugdíjazása sürgős intézkedést nem szükségűlő rendkívüli esetek kivételével, mindig az iskolaév zártával lévén foganatosítandók, (lásd 1875. 32. t.-cz. 43. §.), a tanítók közreleletileg értesítendők, hogy nyugdíj vagy végkielégítés iránti kérvényeiket mindenkor a tényleges szolgálat alatt nyujtsák be, minthogy ellenkező esetben állomásaikról történt távozásuk lemondásnak fognak vétetni, a nyugdíjba lépés szükségességének és jo-

gosult voltának meg nem állapíthatásából eredhető következményekért egyedül önmagukat okolhatják.

2. A tanítók, azok özvegyeinek és árváinak nyugdíjazása, illetve segély- és gyámpénz iránti folyamodványaik, mindenkor az illető tanfelügyelőhöz nyújtandók be s következő okmányokkal szerelendők fel.

Schimmer J.

(Folyt. köv.)

Irodalom.

„**Berecz Imre Hattyudala**“ czim alatt e héten hagyta el a sajtót esinos kiállításban a nemrég elhunyt s városunkban közkedveltségnek örvendett jeles zenetanárnak, a győri ének- és zene-egylet volt karmesterének, sikerült zenemű darabja, egy zongorára irt magyar induló. A jeles mű távolról sem sorozható azon dilettánsi kísérletek — vagy inkább merényletek — közé, melyek csak a személyhez fűződő jóindulat vagy a „baráti unszolás“ kétes jogezime alatt látnak napvilágot. Itt a szerzőnek sokszor kipróbált zene tehetsége, alapos képzettsége és hivatottsága kezeskedik a mű értéke mellett. És Berecznek e műve nem csak a szakértelem, de egyszersmind az inspirációnak is szülötte. Késő beteg napjaiban, még nehéz szenvedéseiben is vidulni és fájdalomain erőt venni akarván, ez indulónak majd bús, majd vidámabban felhangzó, zenéjébe önté ki szive érzelmvilágát. És ily kedélyhangulatnak tolmácsolására mi lett volna alkalmasabb, mint a „sirva vigadó“ magyar zene. Ilyen eredeti magyar styl, és magyar motívumok, esinos dallam és érdekesen változatos összhangosítás biztosítják a mű sikerét. Az eredeti magyar zenemű-darabot különben is oly parlagon hevertetett mezején bizonyára örömmel fogják üdvözölni ez új jelenséget nemzeti zenénk barátai. A szerzőnek számos ismerősei és tisztelői pedig nem fogják elmulasztani, hogy a kedvelt szerzőnek ezen hattyudalát mint kedves emléket magoknak megszerezzék. Az induló a család kiadásában jelent meg és kapható úgy a szerző özvegyénél, mint a helybeli zenemű kereskedéseknél. Ára 60 kr.

— r — r.

MI UJSÁG.

A két Zsasskovszky arczképe technikai akadályok miatt Bécsből lapunk záratáig nem érkezett meg, miért is olvasóink szives elnézését kérjük. Jövő számunkban hozzuk mind a kettőt.

Vargyas Endre veszprémmegyei kir. tanfelügyelő mihelyt átvette az új megyében hivatalát, főgondját azonnal az iskolalátogatásokra fordította. Elhatározott szándéka még az év folytán hivatalosan meglátogatni a megye valamennyi népiskoláját. Pedig jó csomó van, összesen 302 népiskola. Eszerint majdnem háromszor anynyi, mint eddigi megyéjében volt. Eddig meglátogatta a következő népiskolákat: a noszlopi r. kath. és református-, a pölöskei r. kath., — deveceseri r. kath. és izr., — a bor-szőresöki r. kath., — a som-

lyó-vásárhelyi r. kath., — a beréndi r. kath., — a tósoki reform., a bódéi r. kath., — az ajkai ág. evang., — reform. — és izr. és ajkai üveggyári., — a kislődi r. kath., — a városlődi r. kath., — a túskevári r. kath., — a kis-berzsényi községi, — a tornai r. kath., — a torna-pinkóczyi községi, — a kis-jenői r. kath. — a csőszri r. kath. — a karakó-szöröcsöki r. kath. és ág. evang., — s a felső iszkázi r. kath. népiskolákat. Összesen 19 községben 25 népiskolát. Jelenleg a Somlyó-vidék északi részén tartja körutját. A megyében mindenütt a legszívélyesebb fogadtatásra talál, amit meg is érdemel a népnevelésügy és a tanítók ezen kiváló barátja.

A tanító becsülete. Érden 1884. márczius elsején P. Gy. néptanító P. F. tanulót engedetlenség miatt nádpálczával megfenyített e. A gyermek hazaszaladt és nem sokára atyjával, P. J. hentesmesterrel, visszatért. A hentes a tanítót a tanteremben a fiuk jelenlétében haszontalan embernek nevezte, a miért a székesfehérvári törvényszék száz forint fő- és 20 forint mellékbüntetésre ítélte őt. Ezt a kir. tábla is helybenhagyta. Az elítélt újra fölebbezett. Védője különösen arra hivatkozott, hogy jelen esetben a btk. 262. §-a nem alkalmazható, mivel a tanító nem tekinthető hatósági közegnek. A kir. kuria azonban szintén helybenhagyta az első ítéletet, kimondván, hogy „a btk. 262. §-a a törvény által alkotott testület tagjai ellen elkövetett becsületsértést bünteti, már pedig a felekezeti iskolaszékek ugyanazzal a jogkörrel vannak felruházva, mint a polgári községek iskolaszékei, a mely testületekkel kapcsolatban állanak a néptanítók is. Ennélfogva a tanítók ellen hatáskörükben intézett nyilvános becsületsértés kétségtelenül a btk. §-ának rendelkezése alá esik és a vádlott cselekményét az alsó bíróságok helyesen bírálták el, mivel a vádlott a tanítót szolgálati minősége közben s abból kifolyó cselekménye miatt illette lealázó szavakkal.“

Hogyan lehetne a tanítóság nyomorúságos anyagi helyzetén segíteni? E fontos kérdés megoldására egy öreg, mindig jó kedélyű tanító egy tanító-egyleti gyűlésen következő indítványt tette: A tanítók anyagi helyzetének javítására indítványozom, miként hozassék oly törvény, melylyel tanítókra nézve a soknejűség kötelezővé mondassék ki. E hallatlan indítványt homeri kacaj követte. Mindenki nevetett, csak egy vendégképpen megjelent „főtisztelendő ur“ huzta ránczba homlokát. A nevetés lecsillapulása után az indítványozó következő indokolást adta: Tapasztalásból tudjuk, hogy szegények vagyunk s hogy csak azok viseltetnek irányunkba jó indulattal, kik feleségeinkkel rokonságban állanak; a többi mind ellenségünk, vagy legalább elleneink. E szerint világos, hogy minél több feleségünk

volna, annál több rokonunk, tehát jóakarónk is volna, és ha hozzá a törvény az aszonyoktól még néhány ezer forint cautiót is követelne, 5—6 feleség mellett még egy kis jószágot is vehetnénk magunknak. Ajánlom indítványomat elfogadásra. Erre már most a „fő-tisztelendő“ vendég is tapsolt helyeslést.

A „Népiskolai Tanügy“-ből közöljük ezen érdekes sorokat, mint a szerk. nyilatkozatát, minden megjegyzés nélkül: „Lapomat kezdet óta hivatalosan megküldöm a magy. nemz. Muzeum könyvtárának, a m. kir. orsz. közokt. Tanácsnak s az adóhivatalnak. Ezzel tökéletesen eleget teszek, amint kötelességem is, minden kulturális és állami érdeknek. Ezt teszi a többi szerkesztő is, és ezeu hivatalosan beküldött lapokból az illető megbízott közeg összeállítja évenként a hazai hirlap-irodalom repertoriumát s ily módon az évről-évre evidenciában tartatik. Éppen a mai szám hoz egy pár főbb adatot id. Szinnyei József eméü, évről-évre megjelenni szokott statiszt. kimutatásából. Ha valakinek privát passióból, vagy ügyszerető érdeklődésből eszébe jut a maga részéről is konferálni az evidenciában-tartás teljességéhez, — az a valaki nagyon szép czélt tűzött maga elé és tisztelem érte. — De ha komolyan akarja a czélt, akarnia kell az eszközöket is. Ennek a czélnak pedig nincs más eszköze, mint hogy fizessen elő valamennyi lapra. Illetőleg ha maga is szerkesztő az a valaki, akkor ugy is elérheti czélját, ha cserepéldányt ad az ezt elfogadó lapoknak. De vagy egyik, vagy másik mód és eszköz elengedhetetlen föltétele az ily privát passzió czéltérésének. Az tehát egészen sajátságos valami. a mit a Paed. Szemle szerkesztője ezen a téren is produkál. Sem az egyik, sem a másik föltételnek nem tesz eleget, és mégis azon a nagy hangon, melyen mindig szokott, kiabálja: »repertorium«, »egyes szerkesztőknek nem fér a fejükbe«, »csereviszony és repertoriumbeli ismertetés közt nem akar, vagy nem tud különbséget tenni,« »megköveteli a hazai hirlapirodalom evidenciában-tartásának érdeke«, »ez nem a P. Sz. érdeke«, stb. Ignotos fallit, notis est derisui. Mert ez az egész eljárás egyenesen a P. Sz. érdeke. Spekuláció, és pedig hármás: 1) van 40 tanügyi lap, a cserepéldányok megfelelő előf. ára 100 frt, ez a zsebében marad: 2) alkalom a nagyzásra, a pöffeszkedésre, dicsekedésre: 3) ennek alapján és segélyével reklám a lap terjesztésére, tekintélyének emelésére. És még hozzá jót nevet magában azokon a szerkesztőkön, kik így közreműködnek, hogy meglegyen a 2000 előfizetője. Vagy ha nem spekuláció, akkor arrogancia, és pedig a keményebb fajtából. Azt mondja u. i. maga a Paed. Sz. szerkesztője, hogy »még a nemzeti muzeumnak sem küldik meg egyes vaskalapos kiadók lapjaikat, holott erre törvény kötelezi őket.« És ime, a Paed. Szemle szerkesztője mégis majdnem megköveteli, hogy csupán csak az ő szép szeméiért tegyék meg azok a kiadók és szerkesztők! Már akár spekuláció, akár arrogancia, én részemről egyiket sem istápolhatom. Küldtem neki jó ideig a cserepéldányt, nem viszonzta. Minthogy pedig én mégis tudni akarom, miféle „métélyek“ vannak abban a Paed. Szemleében, előfizetek rá = 2 frt 50 kr. Ha ő is tudni akarja, mit ir az én lapom: rendelje meg = 5 frt. Ha egyebet nem nyerek is, azt elérem, hogy talán éppen a 2000-ik előfizetőjének pénzével kell pótolni az én lapom előfizetési-többletét. s így nem lesz neki csak 1999 előfizetője. Nohát ez is spekuláció!

Felelős szerkesztő: ZIEGLER GÉZA.

POSTA.

Szedlárík L. Ön nem tartozik nekünk semmivel. Előfizetési a lap megindulása óta mindig pontosan beérkeztek. — **B. M. Kiliti.** Előfizetése utófizeteskép jegyeztetett be 87 II-ik felére. — **K. S. Zs—a** Ugyanezt izenjük. — **Somsák J. Kr. Váralja** Elismerő nyilatkozatát szerénytelenség lenne tőlünk egészen elfogadni, de minden esetre örömkönnök kell kifejezést adnunk, midőn látjuk, hogy azon a vidéken is lelkes barátaink vannak. Üdvözöljük! — **Maár J.** Az első évfolyamért küldött összeget megkaptuk. — **Schimmer J.** Tárt karokkal várunk, Sch. bácsit üdvözöljük. — **Rohács G.** A naptár visszajött, az ottani postán azt irták rá, hogy önt nem ismerik. Félretettük s ha netán kiesínyes boszúból nem adták át önnek, keressen magának elégtételt a kassai postaigazgatóságnál. — **Ottó A. urhölgynék.** Egészsége viszatértének őszintén örvendünk, valamint annak is, hogy a tanítói pályán megmarad. Igaz, hogy nehéz, gyötrelmes pálya, de azért van benne annyi szép, nemes és lélekiemelő, hogy a ki egyszer tanítónak lett, nehezen tudja elhagyni az iskolát. — **Bozsolik F.** Az első évi folyam kapható. Ára 2 frt. — **Horv. Gy. Stridó.** Bekötési tábláért sziveskedjenek Hírhagerhez fordulni címe a dec. számban van. — **Nyitra.** A tanító fegyelmi eljárását csak tanító ítélheti meg. Ezt a jogot kell legelsőben is elvenni az iskolaszéktől. — **F.** A gombákról nagyon is sokféle könyv van. Ajánljuk azt, mely Bécsben Hötzl E. kiadásában kapható (1876-ban jelent meg), címe: „Az ehető- a kétes és mérges gombák.“ E munkához 12 tábla van esatolva, melyeken jó rajzok élénk színezéssel szolgálnak segítségül. Ára 5 frt. Igen jól teszi minden tanító, ha az eféle tudományos könyveket az iskolaszék által véteti meg az iskola számára. — Torna-zsebkönyvül pedig az Aigner Lajos bpesti könyvkereskedőnél megjelent „Tornakártyákat“ ajánljuk, a melynek ára 1 frt. Minden órára benne vannak a fokozatos gyakorlatok, úgy hogy ennek használata mellett nem kell a fejét törnie azon, hogy micsoda gyakorlatokat végeztesen a növendékekkel. — **A többi levélre jövő számunkban felelünk.**

